

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه روانشناسی

گرایش روانشناسی عمومی

تأثیر آموزش مهارت های اجتماعی بر حرمت خود و خودپنداشت دانش آموزان نارساخوان

از:

سیده زهرا سید نوری

استادان راهنما:

دکتر عباسعلی حسین خانزاده

دکتر سید موسی کافی

استاد مشاور:

دکتر گیتا موللی

شهریور ۱۳۹۳

تقدیم

به پاس تعبیر عظیم و انسانی‌یشان از کلمه ایثار و از خودگذشتگی‌یشان

به پاس عاطفه سرشار و گرمای امید بخش وجودشان که در این سردترین روزگاران بهترین پشتیبان است

به پاس قلب‌های بزرگشان که فریادرس است و سرگردانی و ترس در پناهشان به شجاعت می‌گراید

و پاس محبت‌های بی‌دریغشان که هرگز فروکش نمی‌کند

این مجموعه را به پدر و مادر عزیزم تقدیم می‌کنم.

تقدیر و تشکر

سپاس و ستایش فراوان به درگاه خدای بزرگ که آثار قدرت او بر چهره‌ی روز روشن، تابان است و انوار حکمت او در دل شب تار، درخشان.

سپاس فراوان دارم از :

اساتید گرانقدر جناب آقای دکتر عباسعلی حسین‌خانزاده و جناب آقای دکتر سید موسی کافی

که با محبت‌های بی دریغ و در نهایت صمیمیت و دلسوزی بنده را در نگارش این پایان نامه راهنمایی فرمودند.

استاد گرامی : سرکار خانم دکتر موللی

که با مشاوره‌های گرانقدر خود، در جلا بخشیدن به محتوای پژوهش دریغ نورزیدند.

اساتید گرانمایه : سرکار خانم دکتر خسرو جاوید و جناب آقای دکتر نظامدوست که زحمت داوری این پژوهش را تقبل نمودند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده فارسی.....
۱	چکیده انگلیسی.....

فصل یکم: کلیات پژوهش

۲	مقدمه.....
۴	بیان مسئله.....
۶	اهمیت و ضرورت پژوهش.....
۸	هدف های پژوهش.....
۸	هدف کلی.....
۸	هدف های جزئی.....
۸	فرضیه ها.....
۸	معرفی متغیرهای پژوهش.....
۸	تعریف متغیرها.....

فصل دوم: پیشینه پژوهش

۱۱	بخش اول: ناتوانی های یادگیری.....
۱۱	تعریف و توصیف ناتوانی های یادگیری.....
۱۲	میزان شیوع ناتوانی های یادگیری.....
۱۳	معیارهای تشخیصی ناتوانی های یادگیری.....
۱۳	تفاوت پیشرفت-توانایی.....
۱۳	پاسخ به مداخله یا پاسخ به درمان.....

۱۴ معیارهای تشخیصی پنجمین ویرایش آماری و تشخیصی اختلال های روانی
۱۵ طبقه بندی ناتوانی های یادگیری
۱۵ اختلال در خواندن
۱۵ اختلال ریاضیات
۱۵ اختلال بیان نوشتاری
۱۵ اختلال هایی که به گونه دیگر مشخص نشده است
۱۶ بخش دوم: نارساخوانی
۱۶ تاریخچه نارساخوانی
۱۸ تعریف و توصیف نارساخوانی
۲۰ شیوع نارساخوانی
۲۲ رویکردهای تبیینی نارساخوانی
۲۲ مبانی کالبدشناختی نارساخوانی
۲۲ عدم تقارن نیمکره های مغز
۲۳ کارکردهای نیمکره ای راست مغز
۲۴ مشکلات مگنو سلولی
۲۵ مشکلات مربوط به مخچه
۲۶ عوامل خانوادگی و ژنتیکی
۲۷ نظریه های زبان
۲۷ مشکلات گفتاری پیشرونده
۲۷ دیدگاه شناختی
۲۸ مشکلات پردازش بصری

۲۸	پردازش موقت
۲۹	نقص اساسی آواشناختی
۲۹	نظریه های فراشناختی
۳۰	مشکلات طولانی مدت
۳۱	ویژگی های اساسی نارساخوانی
۳۱	ویژگی های تحصیلی
۳۴	ویژگی های شناختی
۳۶	ویژگی های زبانی
۳۶	آموزش کودکان نارساخوان
۳۶	رویکردهای یادگیری کمکی
۳۶	ساده سازی شیوه ای
۳۷	سرمشق دهی معلم
۳۷	راهبرداآموزی
۳۷	پرسش از خود
۳۸	برنامه های نرم افزاری
۳۸	بخش سوم: مهارت های اجتماعی
۳۸	تعریف و توصیف مهارت های اجتماعی
۳۹	انواع مهارت های اجتماعی
۴۰	اهمیت و ضرورت مهارت های اجتماعی
۴۱	نقش مهارت های اجتماعی برای کنش وری کلی
۴۱	نقش مهارت های اجتماعی در مدرسه

۴۲	تاثیر مهارت‌های اجتماعی بر روابط بین فردی
۴۲	نقش مهارت‌های اجتماعی در جامعه و محیط کار
۴۲	مهارت‌های اجتماعی کودکان نارساخوان
۴۳	بخش پنجم: حرمت خود و خودپنداشت
۴۳	مفهوم حرمت خود و خودپنداشت
۴۶	حرمت خود و خودپنداشت در کودکان نارساخوان
۴۷	پیشینه پژوهشی در ایران
۵۱	پیشینه پژوهشی در سایر کشورها
۵۴	جمع بندی

فصل سوم: روش شناسی

۵۶	روش پژوهش
۵۶	جامعه آماری
۵۶	نمونه و روش نمونه گیری
۵۶	معیارهای ورود پژوهش
۵۷	ابزارهای پژوهش
۶۱	معرفی برنامه آموزشی
۶۲	شیوه اجرای پژوهش
۶۲	روش تجزیه و تحلیل آماری

فصل چهارم: یافته ها

۶۴	شاخص‌های توصیفی
۶۶	یافته‌های استنباطی

۶۶..... فرضیه اول

۶۸..... فرضیه دوم

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۷۳..... فرضیه اول

۷۵..... فرضیه دوم

۷۷..... محدودیت های پژوهش

۷۸..... پیشنهادها

۷۸..... پیشنهادهای پژوهشی

۷۸..... پیشنهادهای کاربردی

۷۹..... فهرست منابع

۷۹..... منابع فارسی

۸۱..... منابع انگلیسی

۹۳..... پیوستها

فهرست جدول ها

- جدول ۴-۱ شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش به تفکیک گروه ها و بررسی نرمال بودن داده ها..... ۶۴
- جدول ۴-۲ بررسی مفروضه همگنی شیب رگرسیون پیش آزمون و پس آزمون حرمت خود در گروه آزمایش و کنترل..... ۶۶
- جدول ۴-۳ نتایج تحلیل کوواریانس تک متغیره تفاوت گروه آزمایش و کنترل در نمره کل حرمت خود..... ۶۶
- جدول ۴-۴ میانگین های برآورد شده نهایی حرمت خود در گروه ها..... ۶۶
- جدول ۴-۵ بررسی مفروضه همگنی شیب رگرسیون پیش آزمون و پس آزمون مؤلفه های حرمت خود در گروه آزمایش و کنترل..... ۶۷
- جدول ۴-۶ بررسی مفروضه همگنی ماتریس کواریانس ها..... ۶۷
- جدول ۴-۷ نتایج آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیری مربوط به مؤلفه های حرمت خود در بین گروه کنترل و آزمایش..... ۶۷
- جدول ۴-۸ نتایج تحلیل واریانس تک متغیره تفاوت گروه آزمایش و کنترل در مؤلفه های حرمت خود..... ۶۸
- جدول ۴-۹ میانگین های برآورد شده نهایی مؤلفه های حرمت خود در گروه ها..... ۶۸
- جدول ۴-۱۰ بررسی مفروضه همگنی شیب رگرسیون پیش آزمون و پس آزمون خودپنداشت در گروه آزمایش و کنترل..... ۶۹
- جدول ۴-۱۱ نتایج تحلیل کوواریانس تک متغیره تفاوت گروه آزمایش و کنترل در نمره کل خودپنداشت..... ۶۹
- جدول ۴-۱۲ میانگین های برآورد شده نهایی خودپنداشت در گروه ها..... ۶۹
- جدول ۴-۱۳ بررسی مفروضه همگنی شیب رگرسیون پیش آزمون و پس آزمون مؤلفه های خودپنداشت در گروه آزمایش و کنترل..... ۷۰
- جدول ۴-۱۴ بررسی مفروضه همگنی ماتریس کواریانس ها..... ۷۰
- جدول ۴-۱۵ نتایج آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیری مربوط به مؤلفه های خودپنداشت در بین گروه کنترل و آزمایش..... ۷۰
- جدول ۴-۱۶ نتایج تحلیل واریانس تک متغیره تفاوت گروه آزمایش و کنترل در مؤلفه های خودپنداشت..... ۷۱
- جدول ۴-۱۷ میانگین های برآورد شده نهایی مؤلفه های معنی دار خودپنداشت در گروه ها..... ۷۱

تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر حرمت‌خود و خودپنداشت دانش‌آموزان نارساخوان
سیده زهرا سیدنوری

اهمیت مهارت‌های اجتماعی به عنوان پایه و اساس جامعه‌پذیری در پژوهش‌های مختلف مطرح شده است. بنابراین پژوهش حاضر به منظور بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر حرمت‌خود و خودپنداشت دانش‌آموزان نارساخوان انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان نارساخوان پایه سوم و چهارم ابتدایی شهر رشت بود که از این میان ۲۴ نفر با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و به طور مساوی به دو گروه آزمایش و کنترل به شیوه تصادفی تقسیم شدند. مطالعه حاضر، تجربی از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه گواه است. برای جمع‌آوری داده‌ها از آزمون نارساخوانی کرمی نوری و مرادی (۱۳۸۷)، مقیاس هوشی وکسلر کودکان (۱۹۷۴)، مقیاس حرمت‌خود کوپر اسمیت (۱۹۶۷) و آزمون خودپنداشت بک (۱۹۸۷) استفاده شد. برنامه آموزش مهارت‌های اجتماعی در طول هشت جلسه به مدت دو ماه بر روی گروه آزمایش اجرا شد. نتایج تحلیل کواریانس نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی بر بهبود تمام مولفه‌های حرمت‌خود و تمام مولفه‌های خودپنداشت به جزء مولفه اخلاقی دانش‌آموزان نارساخوان به طور معناداری موثر بوده است. این نتایج، استلزام‌های بالینی مهمی در زمینه پیشگیری و بهبود حرمت‌خود و خودپنداشت دانش‌آموزان نارساخوان دارد.

کلید واژه‌ها: دانش‌آموزان نارساخوان، مهارت‌های اجتماعی، حرمت‌خود، خودپنداشت

فصل اول

کلیات پژوهش

در این فصل به کلیات پژوهش پرداخته می‌شود. بنابراین به ترتیب موضوعاتی مانند مقدمه، بیان مسئله، اهمیت و ضرورت پژوهش، هدف‌های پژوهش و تعریف‌های مفهومی و عملیاتی متغیرهای پژوهش به تفصیل مورد بحث قرار می‌گیرد.

مقدمه

ناتوانی‌های یادگیری یکی از پیچیده‌ترین و بحث‌انگیزترین اختلال‌های معرفی شده به حوزه روانشناسی و آموزش کودکان با نیازهای ویژه است. این کودکان با وجود داشتن هوش بهنجار و نداشتن هر نوع مشکل جسمی یا عاطفی از ناتوانی‌های یادگیری رنج می‌برند و عملکرد آموزشی و یادگیری‌شان به طور قابل توجهی از آنچه از آنها انتظار می‌رود متفاوت است. در حال حاضر ناتوانی‌های یادگیری به عنوان علت اصلی مشکلات شدید یادگیری شناخته شده است. این کودکان معمولاً در هر کلاس درسی یافت می‌شوند. مشکلات آنها معمولاً از سوی دیگران درک نمی‌شود و مورد تحقیر و استهزاء همسالانشان قرار می‌گیرند. این کودکان بدون دریافت آموزش‌های ویژه نمی‌توانند عملکرد تحصیلی مطلوبی داشته باشند. لذا اگر مشکلات آنها به موقع شناسایی و درمان نشود ممکن است دچار کام نایافتگی‌های بیابایی تحصیلی و ترک تحصیل شوند.

ناتوانی یادگیری واژه‌ای کلی است که به گروه ناهمگنی از اختلال‌ها اشاره دارد که با تفاوت‌های معنی‌دار در اکتساب و استفاده از مهارت‌های گفتاری، خواندن، نوشتن، پاسخ دادن یا مهارت‌های ریاضی آشکار می‌شود، این اختلال‌ها در افراد درونی هستند و فرض می‌شود که نتیجه نارسا کنش وری دستگاه عصبی مرکزی باشند و ممکن است در سرتاسر دوران زندگی فرد اتفاق بیفتد. مشکلات در رفتارهای خودتنظیمی، ادراک اجتماعی و تأثیرات متقابل اجتماعی ممکن است با ناتوانی یادگیری وجود داشته باشند. گرچه ناتوانی یادگیری ممکن است با دیگر ناتوانی‌ها (آسیب حسی، ناتوانی ذهنی، اختلال‌های هیجانی و اجتماعی) یا تأثیرات محیطی (مانند تفاوت‌های فرهنگی، آموزش ناکافی و نامناسب) روی دهد اما مستقیماً نتیجه این شرایط یا تأثیرات نیست (کمیته مشترک ملی ناتوانی یادگیری،^۱ ۱۹۹۷). موضوع ناتوانی‌های یادگیری در واقع از زمانی آغاز شد که ساموئل کرک این واژه را در یک جلسه خدمات آموزش ویژه برای حمایت از والدینی که کودکان‌شان مشکلاتی در مدرسه داشتند اما به عنوان کم‌توان ذهنی یا اختلال هیجانی در نظر گرفته نمی‌شدند مطرح کرد (کرک^۲، ۱۹۷۵؛ به نقل از گرنر و گرنر^۳، ۲۰۱۰، ص ۶۴۶). در چند دهه قبل، مشکلات این کودکان گوناگون بوده و به عنوان واژه کوری، آسیب مغزی، اختلال جزئی مغز یا نارسایی ادراکی بیان می‌شد (کافمن و هالاهان^۴، ۲۰۱۱، ص ۱۸۸).

کودکان با ناتوانی‌های یادگیری، بیش از نیمی از جمعیت آموزش ویژه را تشکیل می‌دهند. حدود ۶٪ از همه کودکانی که ناتوانی‌های یادگیری را تجربه می‌کنند نیاز به خدمات تخصصی دارند (فوچز، دشلر و رسچلی^۵، ۲۰۰۴؛ به نقل از بانکسون^۶ و همکاران، ۲۰۱۳). ناتوانی‌های یادگیری به لحاظ شدت تأثیر و تداوم تداخلی که در یادگیری و استفاده از یک یا چند مهارت زبان گفتاری (شنیدن، صحبت کردن، فهمیدن)، خواندن (رمزگشایی کلمات، درک مطلب، زبان نوشتاری (هجی کردن، بیان نوشتاری) و ریاضیات (محاسبات، حل مسئله) ایجاد می‌کنند در یک پیوستار قرار دارند (آنتونی و فرانسیس^۷، ۲۰۰۵). از این میان اختلال-

1. National joint committee on Learning Disability
2. Kirk
3. Grant
4. Kauffman & Hallahan
5. Fuchs, Deshler & Reschly
6. Backenson
7. Anthony & Francis

های خواندن نقش پر رنگ‌تری دارد زیرا پژوهش‌ها نشان می‌دهند که اختلال خواندن بر اختلال ریاضی و نوشتن نیز تأثیر می‌گذارد (فلچر^۱ و همکاران، ۲۰۰۲).

براساس تعریف انجمن روانپزشکی آمریکا^۲ (۲۰۱۳) نارساخوانی به عنوان یک اصطلاح پیشنهادی برای اشاره به الگویی از مشکلات یادگیری شامل مشکلات در بازشناسی صحیح یا روان کلمه، رمزگشایی ضعیف و توانایی ضعیف هجی کردن توصیف می‌شود (انجمن روانپزشکی آمریکا، ۲۰۱۳، ص ۶۷). همچنین این اختلال با هوش پایین، تحریک حسی ناکافی، اختلال عاطفی یا فرهنگی و وضعیت اجتماعی-اقتصادی نامناسب مرتبط نمی‌باشد (میلر و کوپفرمن^۳، ۲۰۰۹). اگر فردی نارساخوان باشد بدان معنی نیست که او اصلاً نمی‌تواند چیزی را بخواند. برای بیشتر افراد نارساخوان، بعضی کلمات وجود دارند که فوراً می‌توانند آنها را تشخیص دهند. این کلمات آنهایی هستند که مریبان آنها را کلمات دیداری یا واژگان دیداری می‌نامند (هالت کوئیست^۴، ۲۰۰۶، ص ۱۳). کودکان نارساخوان، با وجود این که در بیشتر مواقع از هوش طبیعی برخوردارند، نمی‌توانند پیشرفت تحصیلی مطلوبی داشته باشند و به سختی به تحصیل ادامه می‌دهند و یا اغلب ترک تحصیل می‌کنند که این به نوبه خود صدمات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و عاطفی - روانی بسیاری برای فرد و جامعه به دنبال دارد (انجمن روانشناسی آمریکا، ۲۰۰۲؛ به نقل از صدقاتی، فروغی و شفیع، ۱۳۸۹). افراد با نارساخوانی در خواندن و تلفظ کردن مشکل دارند با این وجود این مشکلات، مشکلاتی بیشتر از داشتن مشکل در فعالیت‌هایی مثل ریاضی، ورزش یا مهارت‌های مکانی ایجاد می‌کند زیرا خواندن و هجی کردن از نظر فرهنگی مهم هستند و مشکل داشتن در برخی فعالیت‌ها آشکار نمی‌شود، اما افرادی که مشکل خواندن و هجی کردن دارند مشکلاتی روزمره دارند و نمی‌توانند این مشکلات را مخفی کنند. این امر می‌تواند سبب کاهش حرمت خود^۵ و احساس شرم شود و اینها به نوبه خود می‌تواند باعث مشکلات هیجانی یا رفتاری شود (هالت کوئیست، ۲۰۰۶، ص ۱۳).

اما مهم‌ترین مشکلی که این کودکان از آن رنج می‌برند نارسایی در مهارت‌های اجتماعی است. همان‌گونه که پژوهش‌های مختلف تأیید کرده اند کمبود مهارت‌های اجتماعی، ویژگی کودکان با ناتوانی یادگیری ویژه است (کاول، فرنز^۶، ۱۹۹۶؛ گرشام و الیوت^۷، ۱۹۸۹). طبق یافته‌های پژوهشگران ۷۵٪ از این دانش‌آموزان کمبود مهارت‌های اجتماعی نشان می‌دهند (الکسین^۸ و الکسین، ۲۰۰۱؛ به نقل از وودی^۹، ۲۰۰۷). آنها توانایی کمی در فهم موضوعات غیر کلامی دارند و مشکلاتی در کارکردهای شناختی-اجتماعی نشان می‌دهند (ووگهن، البوم و بوردمن^{۱۰}، ۲۰۰۱). در واقع آنها مشکلاتی در درک قواعد مکالمه و اتخاذ نظر دیگران دارند. علاوه بر این آنها ممکن است در تشخیص معنای رفتار دیگران دچار مشکل باشند. این مشکلات ممکن است بر تمام تعاملات آنها تأثیر بگذارد که تصور می‌شود که با شایستگی اجتماعی و داشتن انگیزه و خودمهارگری برای عملکرد مناسب ارتباط داشته باشند (مک لین^{۱۱}، ۱۹۸۹). بدیهی است که کمبود مهارت‌های اجتماعی و طرد از سوی دیگران می‌تواند سبب کاهش

- 1 . Fletcher
- 2 . American Psychiatric Association
- 3 . Miller & Kupfermann
- 4 . Hultquist
- 5 . self esteem
- 6 . Kavel & Forness
- 7 . Gersham & Elliott
- 8 . Elksin
- 9 . Woodie
- 10 . Vaughn, Elbum & Bourdman
- 11 . Mclean

حرمت خود و خودپنداشت^۱ این کودکان شده و آنها را در معرض خطر انواع مشکلات رفتاری قرار دهد. این در حالی است که آموزش مهارت‌های اجتماعی می‌تواند سبب بهبود عملکرد این کودکان و حتی جبران کننده عملکرد تحصیلی آنها باشد. کودکان نارساخوان با عملکرد اجتماعی پایین نمی‌توانند ارتباط خوب و مناسبی با همکلاسی‌ها و معلم خود برقرار کنند و این مسئله می‌تواند آنها را به احساس انزوای بیشتر، مشکلات عاطفی و احساس بی‌ارزشی سوق دهد، در حالی که درک و پذیرش این کودکان و کمک به بهبود مهارت‌های اجتماعی آنان می‌تواند با فراهم کردن فرصت‌های تعاملی سبب ارتقاء عملکرد اجتماعی و تحصیلی این کودکان و بهتر شدن احساس آنان از خود شود.

تا آنجا که می‌دانیم نارساخوانی درمان نمی‌شود اما افراد نارساخوان می‌توانند به دانشگاه بروند و موفق باشند هیچ محدودیتی برای آنچه افراد نارساخوان می‌توانند کسب کنند وجود ندارد اما کار سختی مورد نیاز است (هالت کوئیست، ۲۰۰۶، ص ۱۵). بدیهی است آموزش مهارت‌های اجتماعی می‌تواند نقش مهمی در کسب پذیرش و افزایش احساس خود مثبت این کودکان بازی کند. بنابراین هدف از انجام پژوهش حاضر، بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر حرمت خود و خودپنداشت دانش‌آموزان نارساخوان است.

بیان مسئله

آگاهی از چگونگی تعامل مناسب با دیگران در زندگی افراد اهمیت دارد. توانایی دانش‌آموز در برقراری روابط اجتماعی موفق بر موفقیت او در مدرسه، مسیرهای شغلی، روابط دائمی و بسیاری از حوزه‌های دیگر تأثیر می‌گذارد. کسب فرصت برای تعامل و ارتباط با دیگران دلیل بزرگی برای این مسئله است که چرا بیشتر دانش‌آموزان از آمدن به مدرسه لذت می‌برند (وودی، ۲۰۰۷). با این حال فراگیری این مهارت‌ها می‌تواند برای برخی از دانش‌آموزان دشوار باشد (گرشام و الیوت، ۱۹۹۹).

اخیراً تأکید بر اهمیت مهارت‌های اجتماعی و بلوغ عاطفی بر سازش یافتگی اجتماعی و یادگیری کودکان افزایش یافته است. علاقه رو به رشد در ارتباط بین مشکلات اجتماعی - عاطفی و یادگیری در کودکان نارساخوان به طور خاص به دلیل نگرانی‌های ابراز شده توسط معلمان و والدین درباره تأثیر مشکلات یادگیری روی تحول اجتماعی - عاطفی دانش‌آموزان نارساخوان بوده است (هارتز^۲، ۲۰۰۶، ص ۲۹). کمبود مهارت‌های اجتماعی در کودکان با ناتوانی‌های یادگیری ویژه چنان برجسته است که برخی متخصصان پیشنهاد ضعف مهارت‌های اجتماعی در تعریف ناتوانی‌های یادگیری توسط کمیته ملی مشترک ناتوانی‌های یادگیری را مطرح کردند (تورو، ویسبرگ، گوار و لاین اشتین^۳، ۱۹۹۰). یکی از نقش‌های مهم والدین در جهت رشد فرزندشان، آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودک‌شان است. این مهارت‌های اجتماعی شامل تعامل روزانه مانند تشریک مساعی، نوبت گرفتن، اجازه دادن به دیگران برای صحبت کردن بدون این که حرف‌شان قطع شود است. اما زمانی که کودک رشد می‌کند مدرسه نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند (پریس سیلا^۴، ۲۰۱۱).

افراد نارساخوان ممکن است در یک یا چند زمینه مشکلاتی داشته باشند که سبب اشتباهات اجتماعی ناامید کننده و شرم‌آور برای آنها شود. از جمله حیطه‌هایی که نارساخوانی بر آن تأثیر می‌گذارد، مهارت‌های زبانی است. این افراد مشکل بزرگی در یافتن کلمات برای اظهاراتشان دارند در نتیجه ممکن است لکنت پیدا کنند یا برای مدت طولانی قبل از پاسخ به سوالات مکث کنند.

1 . self concept

2 . Hartas

3 . Toro, Weissberg, Guare & Liebenstein

4 . Priscilla

این مسئله می‌تواند از این لحاظ جدی باشد که آنها نتوانند به گفتگوییشان ادامه دهند یا حتی در ایجاد دوستی با همسالان‌شان دچار مشکل شوند. همچنین ممکن است نتوانند در موقعیت‌های مشابه با دیگران کار و همکاری کنند. دیگر افراد ممکن است آنها را مایه سرگرمی قرار داده و کار با این فرد را در پروژه‌های بعدی رد کنند. این مسئله می‌تواند به دلیل ترس از مسخره شدن یا ترس از مایه سرگرمی قرار گرفتن فرد نارساخوان در ارتباط او با دیگران مشکل ایجاد کند. علاوه بر این مشکل اجتماعی افراد نارساخوان ممکن است مشکلاتی در خواندن سرنخ‌های اجتماعی داشته باشند که ممکن است سبب شود آنها غیر حساس به زبان بدن از نظر نزدیکان‌شان به نظر برسند. این موضوع به دلیل این است که نارساخوان‌ها مشکلات ادراکی دارند یعنی آنها مشکلاتی در دریافت و سازماندهی اطلاعات حسی دارند. مغز افراد نارساخوان گرایش به سازماندهی این الگوها به طور متفاوتی نسبت به معمول دارد. بنابراین این مشکلات ادراکی می‌تواند مشکلاتی برای دیدن و شنیدن صحیح ایجاد کند در نتیجه ممکن است اقدامات افراد دیگر اشتباه تعبیر شود که می‌تواند بر تعاملات اجتماعی این کودکان با دیگران تأثیر منفی بگذارد (پریس سیلا، ۲۰۱۱).

علاوه بر مشکلات ادراکی برخی پژوهش‌ها بیان می‌کنند که کودکانی که در برقراری روابط اجتماعی با دیگران مشکل دارند ممکن است هوش هیجانی پایینی داشته باشند. هوش هیجانی شامل زمینه‌هایی مانند درک احساسات دیگران، تنظیم احساسات خود و قرار دادن خود به جای دیگران است (تیبیدیوکس و بند، ۲۰۰۷؛ به نقل از وودی، ۲۰۰۷). مشکل دیدگاه‌گیری اجتماعی دانش‌آموزان ناتوان یادگیری نیز ممکن است به مشکلات ارتباطی آنها با دیگران کمک کند. عدم توانایی دانش‌آموزان ناتوان یادگیری در گرفتن نقش دیگری ممکن است به عنوان یک خودخواه، تفسیر شود (واقون، ۱۹۸۵).

دانش‌آموزان ناتوان یادگیری، کمتر مورد پذیرش قرار می‌گیرند و تا حد زیادی از طرف همسالان غیر ناتوان یادگیری طرد می‌شوند (کستروگاتلین^۱، ۱۹۸۹)، محبوبیت کمتری دارند (بریان^۲، ۱۹۷۶). همچنین کمتر برای بازی انتخاب می‌شوند (هوتون و پولو^۳، ۱۹۷۶) که تصور می‌شود موقعیت اجتماعی پایین‌تری داشته باشند (گرت و کرامب^۴، ۱۹۸۰) و رتبه‌های جامعه‌سنجی پایین‌تری از همسالان خود دریافت می‌کنند (هوتون و پولو، ۱۹۷۶). کودکان نارساخوان مثل همه کودکان با ناتوانی‌های یادگیری بیشتر در معرض خطر آزار و اذیت همسالان خود هستند (میشنا^۵، ۲۰۰۳). پژوهش‌های مختلف نشان داده‌اند که این کودکان شایستگی اجتماعی پایین‌تری دارند (هواگر، واتسون و ویل^۶، ۱۹۹۵؛ کوال، و فرنز، ۱۹۹۶؛ نویسکی^۷، ۲۰۰۳) که این امر می‌تواند بر روابط بین فردی آنها با دیگران تأثیر بگذارد. علاوه بر این، کمبود مهارت‌های اجتماعی در این کودکان بر عملکرد تحصیلی‌یشان تأثیر منفی می‌گذارد.

از عوامل مهمی که در بررسی ضعف این کودکان در حیطه مهارت‌های اجتماعی مطرح شده خودپنداشت و حرمت‌خود ضعیف این کودکان می‌باشد. پژوهش‌های مختلف گویای این حقیقت بوده که دانش‌آموزان ناتوان یادگیری در مقایسه با دانش‌آموزان عادی تجارب موفقیت‌آمیز کمتری در حوزه‌های مختلف (مانند کفایت اجتماعی و پیشرفت تحصیلی) دارند، آنها به طور معمول با

-
1. Thibodeaux & Bond
 2. Kistner & Gutlin
 3. Bryan
 4. Hutton & Poli
 5. Garrett & Crump
 6. Mishna
 7. Hawke, Olson, Willcut, Wadsworth & Defries
 8. Nowicki

مشکلات درونی (مانند عدم تطبیق با ناتوانی‌هایشان) و موانع اجتماعی (مثل طرد توسط همسالان یا دیگران) در حوزه تحصیلی مواجه می‌شوند. علاوه بر این دانش‌آموزان ناتوان یادگیری اغلب نمره پایین‌تری در حیطه تحصیلی و آزمون تجربه می‌کنند و زمانی که این مسئله تکرار می‌شود شکست درونی می‌شود و اعتقاد ضعیفی درباره توانایی خود در تحصیل کسب می‌کنند. این احساس ضعف از خودکارآمدی ممکن است سطوح عملکرد بعدی این دانش‌آموزان را محدود کند (ویلسزنسکیوگیلسپی سیلور^۱، ۱۹۹۱؛ به نقل همپتن و ماسن^۲، ۲۰۰۳). همچنین مشکلات اجتماعی به گونه‌ای منفی بر حرمت‌خود، رضایت شخصی و رشد به علاوه نگرش مثبت درباره یادگیری تأثیر خواهد گذاشت. این دانش‌آموزان اغلب توسط معلمان و همسالانشان نادیده گرفته می‌شوند، آنها همچنین محبت کمتری دریافت می‌کنند. احساس ناامنی، طرد و به رسمیت شناخته نشدن این دانش‌آموزان ممکن است با انواعی از رفتارهای مختل و شکست تحصیلی ارتباط داشته باشد (دجرج^۳، ۱۹۹۸). علاوه بر این، پژوهش‌ها همچنین نشان داده‌اند که این کودکان مشکلاتی در حوزه‌های اجتماعی و عاطفی، همچنین در عملکرد تحصیلی دارند به گونه‌ای که ادامه یافتن شکست تحصیلی احتمال دارد به افت خود پنداشت کمک کند، همچنین کودکان با خودپنداشت پایین حتی ممکن است برای کارهایی که می‌توانند در آن موفق شوند تلاش نکنند (کلوموک و کاسدن^۴، ۱۹۹۴). بنابراین با توجه به مشکلات این دانش‌آموزان هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر خودپنداشت و حرمت‌خود دانش‌آموزان نارساخوان می‌باشد. بنابراین پژوهش حاضر در پاسخ به این سؤال طراحی شده است که آیا آموزش مهارت‌های اجتماعی می‌تواند حرمت‌خود و خودپنداشت دانش‌آموزان نارساخوان را افزایش دهد؟

اهمیت و ضرورت پژوهش

نارساخوانی شایع‌ترین ناتوانی یادگیری در بین دانش‌آموزان سنین دبستانی به شمار می‌رود که ۸۰ درصد کودکان مبتلا به ناتوانی یادگیری نارساخوان می‌باشند (دیگرسون، مایز و کالسون^۵، ۲۰۰۶). همچنین به اعتقاد پاره‌ای از مؤلفان همچون مورتیمور، کروزید^۶ (۲۰۰۷) نارساخوانی علت اصلی شکست دانش‌آموزان در مدارس می‌باشد. حل مؤثر مشکلات اجتماعی نیازمند درک صحیح احساسات خود و دیگران، توانایی برچسب زدن و بیان احساسات و همچنین یادگیری مهارت‌های عاطفی می‌باشد. رشد مطلوب مهارت‌های اجتماعی می‌تواند به افراد با ناتوانی یادگیری کمک کند تا ارتباط قوی و مثبتی با همسالان، موفقیت در مدرسه و کشف موفقیت‌آمیز نقش بزرگسالی به عنوان یک کارفرما، همکار و عضوی از جامعه داشته باشند. مهارت‌های اجتماعی همچنین به حمایت و رشد بیشتر ارتباط سالم بزرگسالی با اعضای خانواده و دوستان کمک می‌کند. (برمر و اسمیث^۷، ۲۰۰۴). همان‌گونه که هایر، جگر و کارت^۸ (۲۰۰۲) نشان دادند نوجوانانی که مهارت‌های اجتماعی قوی به ویژه در حوزه حل تعارض و صمیمیت عاطفی دارند و از رفتارهای مثبت اجتماعی استفاده می‌کنند به احتمال بیشتری به وسیله دوستان‌شان پذیرفته می‌شوند، محبوبیت بیشتری در مدرسه کسب می‌کنند و عملکرد تحصیلی بهتری دارند (به نقل از برمر و اسمیث، ۲۰۰۴).

-
- 1 . Wilczenski & Gillespie silver
 - 2 . Hampton & Mason
 - 3 . Degeorge
 - 4 . Kloomoke & Cosden
 - 5 . Dickerson, Mayes & Calhoun
 - 6 . Mortimor & Crozier
 - 7 . Bremer & Smith
 - 8 . Hair, Jager & Garrett

به طور متوسط ۷۵ درصد از دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری از پردازش ناقص اطلاعات اجتماعی رنج می‌برند. کاوالد و ماسترت^۱ (۲۰۰۴) نواقص در مهارت‌های اجتماعی کودکان ناتوان یادگیری را مشکلات در کنش‌های اجتماعی، شناخت اجتماعی، رفتار اجتماعی، روابط اجتماعی، موقعیت همسالان، خودپنداشت، مهارت‌های بین فردی، مهارت‌های ارتباطی، انگیزه، اضطراب و منبع مهارگری بیان کردند. سایر پژوهش‌ها نشان دادند که این دانش‌آموزان همچنین سطوح بالاتری از مشکلات رفتاری و رفتارهای پرخطرانه (هیورنج، لاند^۲، استونسون، هوگدال، ۲۰۰۱؛ دانلان^۳ و همکاران، ۱۹۹۹؛ میتچل و هستینگز^۴، ۲۰۱۱) و مشکلات سازش‌یافتگی (مریسون^۵ و کاسدن، ۱۹۹۷؛ گرولینک و ریان^۶، ۱۹۹۰؛ دوی، کاپلان، گرفورد و ویلسون^۷، ۲۰۰۲)، اضطراب (بریان، سانفلد و گرابوسکی^۸، ۱۹۸۳؛ لی^۹ و مریس، ۲۰۰۷؛ لوفی و دارلیک^{۱۰} (۲۰۰۵) افسردگی (سیدردیس^{۱۱}، ۲۰۰۶؛ فرستند، توپولوسکی، والر^{۱۲} و والر، ۱۹۹۲) نسبت به همسالان خود نشان می‌دهند. علاوه بر این اغلب طرد اجتماعی و آزار و اذیت از سوی همسالان خود تجربه می‌کنند. در نتیجه طبیعی است که این کودکان حرمت‌خود و خودپنداشت پایینی داشته باشند و بیشتر در معرض خطر خودکشی و مشکلات عاطفی (رورک، یانگ، لینرز^{۱۳}، ۱۹۸۹؛ هانتینگتون، بندر^{۱۴}، ۱۹۹۳؛ بندر، روسنگرانس و کرن^{۱۵}، ۱۹۹۹) قرار گیرند. غفلت و طرد اجتماعی که دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری به وسیله همسالانشان تجربه می‌کنند علاوه بر سال‌های مدرسه بر زندگی بزرگسالی آنها هم تأثیر می‌گذارد (وودی، ۲۰۰۷). زمانی که این دانش‌آموزان تحت فشار از سوی دوستانشان قرار می‌گیرند گرایش به استفاده از رفتارهای ضد اجتماعی نسبت به رفتارهای جامعه‌پسند دارند (سی وور و بلنک^{۱۶}، ۲۰۰۸، زیرمن، ریچ، کیلیتیز، برودر^{۱۷}، ۱۹۸۱). علاوه بر مشکلات تحصیلی، برچسب ناتوانی باعث می‌شود این افراد، به عنوان اشخاصی متفاوت از افراد عادی تلقی شوند که سازش‌یافتگی اجتماعی آنها را به خطر می‌اندازد. واکنش‌های منفی جامعه به این افراد می‌تواند باعث ایجاد مشکلات عاطفی و رفتاری در آنها شود (عیسی^{۱۸}، ۲۰۱۰). برچسب ناتوانی یادگیری نیز به طور مستقیم بر خودپنداشت و به طور غیرمستقیم بر احساس پیش‌بینی عملکرد تأثیر می‌گذارد. علاوه بر این کنار گذاشتن کودکان با ناتوانی یادگیری از کلاس‌های درس عادی به دلیل برنامه‌های ویژه ممکن است سبب برچسب اجتماعی، توقف فعالیت‌های کلاسی و بنابراین برجسته شدن احساس تفاوت از دیگران شود (گرونیک و ریان، ۱۹۹۰).

-
- 1 . Moster
 - 2 . Heiervang, Lund, Stevenson & Hugdahl
 - 3 . Duncan
 - 4 . Mitehell & Hastings
 - 5 . Morrison
 - 6 . Grolnick & Ryan
 - 7 . Dewwy, Crawford & Wilson
 - 8 .Sonnefeld & Grabowski
 - 9 . Li
 - 10 . Lufi & Darliuk
 - 11 .Sideridis
 - 12 . Topolosk & Weller
 - 13 . Rourk, Young & Crane
 - 14 . Huntington & Bender
 - 15 . Rosenkran Rourk, Young & Crane Crane
 - 16 . Severs, Young & Crane Jones-Blank
 - 17 . Zimmerman, Rich, Keilitz Rourk, Young & Crane Broder
 - 18 . Eissa

بررسی شواهد پژوهشی نشان‌دهنده غفلت پژوهشگران درباره بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر حرمت‌خود و خودپنداشت دانش‌آموزان نارساخوان بوده است. لذا با توجه به اهمیت مهارت‌های اجتماعی به عنوان عاملی مهم در ارتقاء حرمت‌خود و خودپنداشت و کمک به ایجاد هویتی سالم در این کودکان، پژوهش حاضر از بعد نظری می‌تواند راهگشای پژوهش‌های آتی گردد و به بدنه پژوهش‌های مرتبط با این موضوع بپیوندد. از سوی دیگر از بعد عملی یاری‌گر متخصصان علوم رفتاری، معلمان، والدین کودکان ناتوان یادگیری و سایر افراد در شناسایی، پیشگیری و درمان کودکان با ناتوانی یادگیری که از کمبود مهارت‌های اجتماعی رنج می‌برند خواهد بود.

هدف‌های پژوهش

هدف کلی:

هدف کلی این پژوهش تعیین تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر حرمت‌خود و خودپنداشت دانش‌آموزان نارساخوان است.

هدف‌های جزئی:

۱. تعیین تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر حرمت‌خود دانش‌آموزان نارساخوان

۲. تعیین تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر خودپنداشت دانش‌آموزان نارساخوان

فرضیه‌ها:

۱. آموزش مهارت‌های اجتماعی موجب افزایش حرمت‌خود دانش‌آموزان نارساخوان می‌گردد.

۲. آموزش مهارت‌های اجتماعی موجب افزایش خودپنداشت دانش‌آموزان نارساخوان می‌گردد.

معرفی متغیرهای پژوهش:

متغیر مستقل: آموزش مهارت‌های اجتماعی

متغیرهای وابسته: حرمت‌خود، خودپنداشت

متغیرهای کنترل: در این پژوهش، بهره‌هوشی در سطح طبیعی (۸۵ تا ۱۱۵)، سن ۹ تا ۱۰ سال و نداشتن معلولیت اضافی متغیرهای کنترل می‌باشند.

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

تعریف مفهومی آموزش مهارت‌های اجتماعی: مهارت‌های اجتماعی به عنوان مجموعه پیچیده‌ای از مهارت‌ها شامل ارتباط، حل مسئله، تصمیم‌گیری، جرئت‌ورزی و تعامل با همسالان و گروه و خودتنظیمی تعریف می‌شود (کالب و هانی مکس ول، ۲۰۰۳).

تعریف عملیاتی آموزش مهارت‌های اجتماعی: منظور از آموزش مهارت‌های اجتماعی در این پژوهش، آموزش مجموعه مهارت‌های مربوط به برنامه درسی مهارت‌های اجتماعی والکر^۱ (۱۹۸۳) می‌باشد که شامل مهارت‌های مربوط به کلاس، مهارت‌های اساسی مربوط به تعامل، مهارت‌های همراهی کردن با دیگران، مهارت‌های دوست‌یابی و مهارت‌های مقابله‌ای است.

1 . Walker

تعریف مفهومی حرمت خود: حرمت خود قضاوت شخصی درباره ارزش و پذیرش خود است که در نگرش فرد ظاهر می‌شود (روزنبرگ، ۱۹۸۵؛ به نقل از نریمانی و مومن‌زاده، ۲۰۱۰).

تعریف عملیاتی حرمت خود: منظور از حرمت خود در پژوهش حاضر نمره ای است که آزمودنی در آزمون حرمت خود کوپر اسمیت (۱۹۶۷) به دست می‌آورد. این تست ابعاد حرمت خود عمومی، حرمت خود خانوادگی، حرمت خود اجتماعی، حرمت خود شغلی/تحصیلی را می‌سنجد.

تعریف مفهومی خودپنداشت: خودپنداشت مفهومی مرتبط با حرمت خود و طرحی شناختی است که هر فردی برای سازماندهی ادراکات، احساسات و عقایدش شکل می‌دهد (صالحیان و همکاران، ۲۰۱۳).

تعریف عملیاتی خودپنداشت: منظور از خودپنداشت در پژوهش حاضر، نمره ای است که آزمودنی در آزمون خودپنداشت بک (۱۹۸۷) به دست می‌آورد. این آزمون ابعاد توانایی ذهنی، جذابیت فیزیکی، مسایل اخلاقی، کفایت کاری و مهارت های اجتماعی را می‌سنجد.

تعریف مفهومی نارساخوانی: براساس تعریف انجمن روانپزشکی آمریکا (۲۰۱۳) نارساخوانی به عنوان یک واژه پیشنهادی برای اشاره به الگویی از مشکلات یادگیری شامل مشکلات در بازشناسی صحیح یا روان کلمه، رمزگشایی ضعیف و توانایی ضعیف هجی کردن توصیف می‌شود.

تعریف عملیاتی نارساخوانی: برای تشخیص اختلال نارساخوانی از آزمون توانایی خواندن و نارساخوانی کرمی نوری و مرادی (۱۳۸۷) استفاده شد.